

Рівненський державний

гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів здобувачів
вищої освіти

№ 4
2021

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 4

Рівне, 2021

УДК 159.9+316.6

Студентський дайджест. Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти – Випуск 4. – Рівне: РДГУ, 2021. – 145 с.

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчі редактори:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 12 від
29 грудня 2021 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

4. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема / І. Сидорук // Соціальна педагогіка. Наук. вісник Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2015. – № 1. – С. 169–173.

УДК 316.61:316.62

СЕПАРАЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

Дем'янюк Вікторія, здобувач ОС «бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія (Практична психологія)», IV курс, РДГУ
Кулакова Лариса Миколаївна, кандидат психол. наук, доцент

На сучасному етапі сепарація дорослої дитини від батьків – це глибока тема. Цей процес є одним із важливих завдань юнацького віку 17-23 років, коли хочеться робити власні життєві вибори, опиратися на свої ідеї і цінності, будувати своє життя. В ідеалі хочеться, щоб у таких прагненнях батьки підтримували та пишалися своїми дітьми. Проте часто молода людина в період психологічного відокремлення починає відчувати підвищений тиск з боку батьків, надмірний контроль. Вона може піддаватися зневажливій критиці, образам, звинуваченням.

Мета статті – вивчення психологічних особливостей психологічного відокремлення від батьків.

Виклад основного матеріалу. Сепарація – це психологічне відділення дитини від батьків і перехід з дитячого стану у дорослий. Вона завжди відбувається поступово і у різних проявах: на початку життя дитини це більше фізіологічне відділення, з віком — емоційне, побутове, психологічне. В ході розвитку людина зазнає різних змін. Змінюється вона сама, її фізіологія, спосіб мислення, погляди, ставлення до оточуючих людей, вчинки і поведінка. Іншими словами, індивід дорослішає і пред'являє до світу свої вимоги. Сепарація відбувається поступово. Чим старшими є діти, тим більше їм хочеться свободи. Спочатку дитина вчиться самостійно їсти, ходити. Пізніше – намагається наполягти на своєму, розвивається як особистість і часто не хоче дослухатися до порад батьків. У підлітковому віці діти хочуть повністю розірвати зв'язок з рідними і жити своїм життям без будь-яких настанов. Подібне прагнення не поділяють їхні батьки, так як вони розуміють, яку небезпеку таїть в собі доросле життя. В ході дорослішання і становлення людини як особистості неминуче відбуваються розбіжності у поглядах з рідними. Підліткам надмірна турбота батьків здається посяганням на їх права і бажання. Не маючи життєвого досвіду, достатньо знань і коштів, вони все одно прагнуть відокремитися від рідних. Це неминуче призводить до цілого ряду конфліктів і проблем. Однак не варто заважати природній сепарації. Адже відділення від батьків сприяє переходу на новий, більш якісний етап розвитку як духовного, так і психологічного і соціального життя. Батьки повинні підвищити життєву компетенцію дитини, а не захищати її від дійсності.

Діти повинні розуміти, як потрібно жити, чому важливо діяти в особистих інтересах і якими принципами бажано керуватися для досягнення поставлених цілей. Позитивний результат сепарації від батьків – вміння без сторонньої допомоги розпоряджатися своїм життям, самостійно приймати розумні рішення і нести відповідальність за їх наслідки. Будучи старшими, ми намагаємося реалістичніше дивитися на своїх батьків, бачити в них простих людей, які мають свої сильні сторони й обмеження. Які теж можуть помилятися. Якщо така ідеалізація продовжується і в дорослому віці, то в подальшому людина бачить лише найкраще в них. А за будь-які непорозуміння, конфлікти з батьками, бере всю провину на себе, будучи переконаною, що це вона є недостатньо хорошою тощо. Це робить процес психологічної [5].

У методології психології, поступово сама особистість стає предметом самостійного дослідження: вивчаються структура та життєвий шлях особистості, рівні розвитку

особистості, самосвідомість та рефлексія. С. Л. Рубінштейн підкреслює, що людина як особистість виступає як носій суспільних відносин, «свідомо визначає своє ставлення до навколишнього» [3, с. 122], займає особливу позицію у погляді на світ. З'являються як теоретичні, так і емпіричні дослідження у сфері психології особистості; особистісна проблематика стає актуальною як у гуманітарному, так і у природничо-науковому напрямі психології.

Формулюючи проблему самовизначення людини в світі, представлену теоретично як внутрішня і зовнішня сепарація особистості, неможливо не торкнутися важливого аспекту, а саме: людина завжди мислиться як частина реальності, буття, стосовно якого вона висловлює свою думку і у якому знаходить своє місце, самовизначається. «Свідомість у психологічному його вираженні - це процес усвідомлення суб'єктом об'єктивного буття, що знаходиться поза свідомістю; свідомість включено у буття та звернено на нього; з буття черпає свідомість свій зміст і до нього відносить його як до незалежного від нього предмета» [3, с. 149-150].

Розглядаючи особистість з погляду її соціально-психологічних якостей, що дозволяють їй встановлювати адекватні відносини з реальністю, важливо розуміти, що таке ставлення можливе лише тоді, коли воно транслюється самою особистістю, висловлюючи її власну позицію. Підкреслимо, що виділення особистісного принципу як однієї з методологічних підстав цього дослідження необхідно для того, щоб показати, що формування людини як особистості відбувається у певній системі відносин, перш за все, у відносинах між батьками та дитиною, становлення яких відбувається ще до моменту його народження [1].

Історія дитячо-батьківських відносин, як, втім, і відносин із суспільством загалом, характеризується явним парадоксом у тому, що глибина і можливий розвиток діади чи тріади спостерігаються лише тому випадку, коли учасники цього процесу прагнуть власної автономності і незалежності [2]. Крім конструкту «система відносин», особистісний принцип задає ще один напрямок дослідження проблеми самовизначення людини як суб'єкта свого життя. Цей напрямок дозволяє розкрити психологічні особливості людини, її особистісні властивості. Згідно з С. Л. Рубінштейном, власне особистісні властивості людини – це ті риси, які зумовлюють її суспільно значущу поведінку чи діяльність. «Основне місце в них тому займають система мотивів і завдань, які ставить собі людина, властивості її характеру, що зумовлюють вчинки людей (тобто ті їхні дії, які реалізують чи виражають ставлення людини до інших людей) та здібності людини, тобто властивості, які роблять її здатною до форм суспільно корисної діяльності, що склалися історично» [3, с. 119-120]. Обидва конструкти – система відносин та особистісні властивості – взаємопов'язані та взаємно визначають один одного, вони вводяться нами у загальну методологію дослідження для побудови найбільш загальних підстав теоретичної моделі сепарації особистості.

Сепарація дитини від своїх батьків на кожному етапі має ряд характерних особливостей. Всі їх можна розділити на окремі категорії і простежити їх вплив на розвиток у індивіда почуття самостійності. Види сепарації:

1. Емоційна. Дитина вчиняє дії необдуманно, під впливом емоцій. Наприклад, їй не подобається шапка, яку пропонує мама і вона відмовляється її одягати. Дитина відстоює свою думку, яка відмінна від поглядів батьків.

2. Ціннісна. Проявляється, зазвичай, в підлітковому віці. У дитини з'являються свої погляди на життя. Вона має особисту думку, яка не збігається з батьківською. У дитини своя шкала цінностей і вона не боїться суперечити дорослим.

3. Практична. Дитина здатний самостійно подбати про себе. Він може купити їжу, приготувати собі обід, випрати одяг. Він може прожити один без батьків.

4. Конфліктна. У дитини та батьків свої погляди на життя і вони не співпадають із дитячими поглядами. В результаті виникають конфлікти. Вони можуть призвести до того, що дитина розриває відносини з рідними і йде із сім'ї. Подібне трапляється, як правило, в підлітковому віці[4].

Бувають випадки, коли батьки свідомо чи несвідомо, уповільнюють процес сепарації. Часто дорослі надто сильно переживають за дітей і намагаються відгородити їх від проблем. Така турбота негативно позначається на психічному розвитку особистості.

Фактори, які впливають на сепарацію:

- конфлюенція. Між дітьми і матерями існує дуже сильний зв'язок. Він будується на взаємній довірі і повазі. Матері здається, що вона розуміє бажання своєї дитини, а та, у свою чергу, погоджується з її думкою і не намагається щось робити по-своєму.

- підвищена тривожність. Батьки розуміють, що навколишній світ таїть в собі різні небезпеки і намагаються контролювати вчинки дитини. Їй передається хвилювання від рідних. Самостійно діяти вона боїться, постійно радиться з батьками.

- нереалізованість батьків. Якщо мати або батько нічого не добилися в житті, вони будуть постійно опікуватися своїми дітьми, тому що їм більше зайнятися немає чим. Вони відчують себе потрібними, коли контролюють життя своїх дорослих дітей.

- невпевненість. Якщо батьки не впевнені у власних силах, то їм здається, що їх дитина також не зможе нічого добитися. Дорослі занадто критично ставляться до будь-яких вчинків своїх дітей і стримують їх прагнення до самостійності.

- страх розчарування. Батьки постійно контролюють вчинки своїх дітей, щоб вони змогли досягти свого місця в соціумі. Дорослим здається, що без їх настанов дитина пропаде.

Якщо дитина живе своїми інтересами і сподівається тільки на власні сили, значить, сепарація пройшла успішно. Завдяки психологічному відділенню від батьків, молоді люди (19-23 років) зможуть почати доросле життя, знайти чоловіка або дружину, створити сім'ю, виховувати своїх дітей [4].

Процес сепарації відбувається в кілька етапів. Спочатку дитина цілком залежна від матері і їй необхідна її любов і турбота, щоб вижити. Маленьким дітям важливо відчувати тепло і ласку батьків, в іншому випадку вони отримують серйозний удар по психічному здоров'ю. Згодом недоотримана в дитячому віці батьківська любов впливає на розвиток комплексів дорослого індивіда. В підліткові роки діти прагнуть стати самостійними. Їм важливо не тільки діяти відповідно до власних намірів та інтересів, а й отримати від батьків схвалення. Дітям важливо знати, що дорослі визнають їхню соціальну значимість і зважають на них. Після 18-20 років настає пора самостійного життя. Діти повністю відокремлюються від батьків. Вони заробляють на життя, створюють сім'ї. Батьки спілкуються з дітьми на рівних, тобто як дорослі з дорослими [2].

Висновки. Отож, поняття «сепаруватися» не означає, що людині потрібно відокремитися від своїх близьких і родичів, перерізати родовий зв'язок. Це всього лиш черговий життєвий етап, який потрібно прийняти. Зрозуміти, що якщо людина стала дорослішою, самостійнішою в своїх судженнях, у своєму фінансовому становищі, то вона має право брати життя під свою відповідальність. Водночас важливо усвідомити причетність і зв'язок зі своїм родом, особливо коли у неї з'являються діти. Адже саме у батьків, у родичів ми беремо ту необхідну енергію, ту життєву силу, здатну дати нам крила для повноцінного життя. У моделях психологічної сепарації значне місце відведено конструкту автономії як одному з якостей особистості. Усе своє життя людина прагне знайти своє призначення, йти своїм шляхом, жити своєю долею. Будучи якістю особистості, автономність, так само як і механізм внутрішньої незалежності, не може бути остаточно сформованим на тому чи іншому етапі життєвого шляху особистості. Однак за рівнем вираженості автономності можна судити про якість самого процесу сепарації у людини, який поділяється на зовнішній та внутрішній.

На сьогоднішній день концепція сепарації широко розробляється не лише у психоаналітично спрямованих дослідженнях. У різних модифікаціях вона застосовується в емпіричних роботах, присвячених вивченню дорослішання в контексті різних соціальних та особистісних феноменів перехідного віку. Ці дослідження стосуються як процесу психологічного відокремлення, так і його результату – досягнення автономії.

Список використаних джерел

1. Кумыкова Е. В., Харламенкова Н. Е., Рубченко А. К. Психологическая сепарация: подходы, проблемы, механизмы / Е. В. Кумыкова, Н. Е. Харламенкова, А. К. Рубченко – Москва : Институт психологии РАН, 2015. – 368с.
2. Меркулова К. Чому буває складно психологічно відділитися від батьків, будучи дорослими (<https://psychologist.com.ua/articles/chomu-buvaie-skladno-psihologichno-viddilitsiya-vid-batkiv-buduchi-doroslimi>) (дата звернення: 27.10.2021)
3. Рубинштейн С. Л. Принципы и пути развития психологии / С. Л. Рубинштейн – Москва : Издательский переплет, 1959. – 356 с.
4. Сепарация — що це таке в психології, етапи, різновиди, відділення від батьків (<https://mzosh19.org.ua/143536/separaciya-hto-eto-takoe-v-psihologii-etapy-raznovidnosti-otdelenie-ot-roditeley/>) (дата звернення: 30.10.2021)
5. Чому так важливо відокремитися від батьків (<https://explainer.ua/chomu-tak-vazhливо-vidokremitsiya-vid-batkiv-poyasnyuyemo-na-osobistomu-dosvidi/>) (дата звернення: 28.10.2021)

УДК 316.644.5

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ОДНОДІТНА» ТА «БАГАТОДІТНА» РОДИНА

Дзьоба Юлія, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053«Психологія» 4 курс, РДГУ

Керівник: Кулакова Л. М., канд. психол. наук, доцент

Сім'я є одним із соціальних інститутів, психологічна сутність якого розглядається у багатьох дослідженнях. Уклад сімейного життя, взаємини між членами сім'ї, зокрема, між батьками та дітьми, самими дітьми, якщо їх у сім'ї кілька, справляють значний вплив на психосоціальний розвиток особистості. Проблема взаємин між дітьми в сім'ї потребує постійної уваги з боку психологів, особливо у сучасних умовах глибоких змін інституту сім'ї та стійкої тенденції зростання відхилень у розвитку дітей. Внутрішньосімейна взаємодія була головним питанням у багатьох роботах вітчизняних та зарубіжних психологів. Наголошується на важливості вивчення сім'ї як цілісного феномена, із врахуванням взаємодії, що розгортається у трьох підсистемах. Акцент при цьому, як правило, робиться або на подружжі, або на дитячо-батьківські взаємини. Зокрема, вивченням цієї проблеми займалися М. І. Алексеева, Е. Берн, Дж. Боулбі, Т. В. Буленко, А. Я. Варга, В. О. Васютинський, Я. О. Гошовський, А. Джерсильд, Е. Г. Ейдемільер, Г. В. Івончик, З. Г. Кісарчук, М. Клейн, В. В. Ковальов, М. Є. М'ягер, О. І. Пенькова, А. В. Петровський, Й. Рембовський, Л. П. Синютка, А. С. Співаковська, В. В. Столін, Т. М. Титаренко, З. Фрейд, В. В. Юстицький та ін. Однак наразі відкритим залишається питання щодо особливостей та відмінностей родинних стосунків у багатодітних та однодітних сім'ях.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз понять «одnodітна» та «багатодітна» родина; вивчити типи батьківського ставлення в однодітній та багатодітній родині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сім'я є одним із найголовніших соціальних інститутів у всіх суспільствах. Оскільки ми живемо у сім'ї і не мислимо себе поза сім'єю, то сприймаємо її існування як щось очевидне і зрозуміле.

Сім'я як цілісна і функціональна одиниця суспільства протягом значного періоду часу привертала увагу та уяву дослідників. Хоча сама сім'я є предметом вивчення, не менш важливою для дослідження є її роль як фактора, що впливає на розвиток, поведінку та благополуччя особистості [1, с.53]. Через безліч визначень поняття «сім'я» та мінливі реалії нинішнього часу існує відчутна потреба у переосмисленні сім'ї та загальних її типів. Тому на сучасному етапі під поняттям сім'я мають на увазі людей, пов'язаних шлюбом, народженням, кровним спорідненням чи усиновленням, які мають спільний побут та фінансові ресурси.

ЗМІСТ

БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів	3
БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів.....	7
БЫЛИНСКАЯ Е. Проявление синдрома эмоционального выгорания у медицинских работников	10
БОРТНИК М. Психологічні особливості проявів інфантилізму в підлітковому віці.....	14
ВЛАСНОВА А. Психологічні особливості подружніх стосунків із різним типом прихильності у різні вікові періоди	17
ВОЙТОВИЧ К. Психологічний аналіз розвитку креативності в молодшому шкільному віці.....	20
ВОЛОЩУК В. Особливості організації театральної діяльності у психолого-педагогічному просторі	22
ГАВРИЛЮК О., НАЗРЕЦЬ Л. Вплив вікових особливостей на мотивацію навчальної діяльності школярів	25
ГНІВОШЕВСЬКА А., КУЛАКОВ Р. Психологічні особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці	28
ГРИЦЮК К. Причини булінгу у підлітковому віці	32
ГУРАНЕЦЬ А. Особливості взаємозв'язку психологічного благополуччя та адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.....	34
ДАВИДЮК В., ХОМИЧ І. Роль спілкування у формуванні особистості	37
ДВОРАК Д., КУЛАКОВА Л. Психологічна профілактика боулінгу серед молодших школярів.....	39
ДЕМ'ЯНЮК В., КУЛАКОВА Л. Сепарація як феномен міжособистісних стосунків.....	43
ДЗЬОБА Ю. Теоретичний аналіз понять «одnodітні» та «багатодітна» родини	46
ДОЛЯ Т. Психологічні особливості проявів прокрастинації у дорослому віці	50
КЛИМЧУК І., КУЛАКОВА Л. Психологічний стрес сучасної молоді: чинники та особистісні детермінанти	53
ЛЕВЧЕНЯ В., НАЗРЕЦЬ Л. Пізнавальний інтерес як мотив навчально-пізнавальної діяльності школярів	56
МАРКОВА І. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.....	59
МИСАН Я. Основні підходи до розвитку творчої діяльності у сучасній педагогічній і психологічній науці	62
МИХАЙЛОВА Т. Емпіричне дослідження особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	65
МИХАЛЮК Ю. Референтна група однолітків як фактор прояву конфліктності в юнацькому віці	69
НОВОСАД Т. Проблема комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	72
ОЛЕКСІЙЧУК Д. Особливості ціннісної сфери підлітків	75
ОСТАПУК О. Вплив емоцій на успішність студентів	78

ПАВЛОВА Р., КУЛАКОВА Л. Вплив соціальних мереж на зміст ціннісних орієнтацій у підлітковому віці	81
ПАВЛЮК І., БЕРЕЗЮК Т. Психологічна допомога особистості методами арт-терапії	84
ПАЗДНІКОВА С. Психологічні чинники дезадаптації дітей молодшого шкільного віку.....	89
ПИЛИПЧУК І. Основні підходи до розуміння соціально-психологічної адаптації у сучасній психологічній науці	90
ПОЛЮХОВИЧ Т., БЕРЕЗЮК Т. Емоційний інтелект як складова професійної успішності майбутніх фахівців	93
ПОЛЯК К. Інноваційні підходи до управління сучасним загальноосвітнім навчально-виховним закладом	96
САВА О., КОРЧАКОВА Н. Пути формирования национального самосознания (Зарубежный опыт).....	97
САВЧУК В. Особливості самопрезентації студентів.....	99
САКОВСЬКА О. Особливості психологічного дослідження тривожності підлітків ...	102
САМЧУК І. Особливості корекції тривожності у ранньому юнацькому віці	104
СВИСТУН В. Особливості психологічної корекції шкільної тривожності молодших школярів	108
СЕМЕНЧЕНКО Р., КОРЧАКОВА Н. Емоційна направленість як чинник мізогінії	110
СОСОНЮК О., СОЗОНЮК О. Індивідуальні особливості регуляції і саморегуляції поведінки підлітка	112
ТАРАРОВА А. Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі	115
ТИШИНСЬКА Я., ЮРЧУК О. Особливості використання спортивного танцю в процесі розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку	117
ТРАЧИК М. Теоретичне та експериментальне вивчення експериментальне вивчення особливостей ігрової діяльності дітей на етапі вікових криз	119
ХОМА О., БЕРЕЗЮК Т. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці.....	122
ЧИЧУК Ю. Вплив взаємостосунків із батьками на особистісний розвиток дитини ...	125
ЧОРНОУС Я., НАЗАРЕЦЬ Л.М. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів.....	127
ШЕВЧУК О. Особливості психологічного дослідження самоствавлення підлітків ...	130
ШПРАХА Л., КУЛАКОВА Л. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів	132
ЮЩУК А. Особливості міжособистісних стосунків у юнацькому віці	135
ЯКИМЕЦЬ М., КУЛАКОВА Л. Чинники психологічного благополуччя особистості.	137
ЛОНГІНОВА О., КОРЧАКОВА Н. Феномен співзалежності в аб'юзивних стосунках	141